

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 6. junija 1857.

Kmetijstvo v našem cesarstvu.

Govor gosp. c. k. ministerskega svetovavca viteza K. Kleyle-ta v 1. velikem zboru na Dunaji 9. dan t. m.

(Dalje in konec.)

Bolj ko se množi število prebivavcov v tem ali unem kraji in bolj ko so gospodarstva oskerbljene z vpreženo živino, več se seje in prideluje ogeršice, ktera se kaj dobro ujema z žitom, pred katerim se seje. Iz začetka se seje z roko po navadi in se ne okopuje, počasi pa se bojo prijeli kmetovavci in navadali, da bojo ogeršico v verste sejali in jo tudi okopavali. Želeti je, da bi izhodnje dežele pridelano ogeršico same prešale in oljnate preše pokladale živini.

Na kolikor višjo stopnjo se kmetijstvo povzdiguje, toliko več se sadi takih sadežev, kteri se okopujejo kakor krompir itd. Nobena reč ne strebi tako plevéla iz njiv in ne rahlja zemlje bolj kot tako gospodarstvo, pri katerem se polje večkrat okopuje.

Tobaka se prideluje v našem cesarstvu sila veliko; lansko leto je skor na 66000 oralih tobak rasel in cesarske fakrike so nakupile 530.000 centov tobakovega perja. Vendar vés ta obilni domači pridelk ni bil zadosti; še čez 290.000 centov se ga je lani v ptujih deželah kupilo in za-nj čez 10 milijonov gold. izdalo. Žlahni ameriksanski tobak se bo mogel še zmiraj kupovati, vendar je zemlja na Ogerskem za rejo dobrega tobaka tako pripravna, da bi se utegnulo sčasoma tudi veliko našega tobaka v ptuje kraje na prodaj voziti.

Za nizke doline je konoplja veliko vredna. Apatinska konoplja se smé primerjati z bolonješko. Ako se bo čedalje lepše godila in pošteno kupčevalo, kaj veljá, da bo tega blagá še obilo šlo na ptuje.

V severnih krajih so se že davnej žganjarije ustanovile. Dokaj krompirja zato saditi, najbolje kaže. v Galiciji so si kmetijam največji dohodki stekali iz žganjarij. Bolezen krompirja jim je vsekala hude rane. Hvala Bogu! da smemo upati, da bode jenjala ta bolezen.

Na Českem je veliko olarij (pivarij). Pa tudi sladkornic (cukrofabrik), ktere delajo cukr iz pese, je na Českem in Marskem čedalje več; leta 1853 jih je bilo že 128.

Kmetijstvo v družbi z obertnijstvom največ dobička donaša. V žganjarijah, olarijah itd. so ostanjki najcenejša piča za pitanje živine. Naj bi umni kmetovavci tega nikjer ne prezerali!

Obernimo se sedaj na kmetije okoli večjih mest in na vinorejo.

Blizo mest se mleko in zelenjava kaj lahko spečá. Neizrečeno pa bi se dale kmetije blizo mest še zboljšati, ako bi se mestni gnoj vés porabil, ki se sedaj še večidel pogublja. To je stvar resnega pomislika vredna!

Vinoreja naj bi nehala v takih krajih, kjer ni kraj ne podnebje terti ugodno; kjer pa je zemlja in podnebje ugodno, naj bi se pa prav umno obdelovala. Al na terti sami ni vse ležeče, tudi to je poglavitno, kako se z moštóm in vinóm ravná.

V vseh krajih in v vseh razdelkih se morajo kmetije na višjo stopnjo omike povzdigniti.

Naloga naša je velika in težavna. Kmetovavci so se zbudili in spoznajo potrebo, vsako leto umniše kmetovati; dobrotljiva delavnost kmetijskih družb je ljudem čedalje očitniša; kmetijske in gojzdnarske učilnice se napravlajo, dobro novo orodje in kmetijske mašine se vpeljujejo, suhe senožeti se močijo, močirni svet na suho devlje itd.

Veliko se je že storilo, pa še več je storiti. Odpravljena tlaka je vzela velikim kmetijstvom delavnih rok in kerme za živino jim manjka. To dela semtertje gospodarjem velike težave, iz kterih se ne morejo še izkupati. Pa tudi kmetje svojih rok, s kterimi jim ni treba več ptujemu gospodarju delati, še ne vejo tako obračati v prid svoje lastne zemlje, kakor bi imelo biti.

Kmetije in država imajo velike potrebe; dnarne razmere še niso stanovitne, na zemljiša se ne dobí lahko na posódo, večidel dnarja se steka na dnarne sejmiša — borse.

Obertniki so se že davnej združili v nasprotno pomoč. Obertniki so že nekđaj bolj ko kmetovavci za to skerbili, kako bi potrebnega dnarja dobili. Čas je, da so tudi kmetovavci o tem gibčnejši. Tri četertinke vseh prebivavcov avstrijskega cesarstva so kmetovavci; kar kmetijstvo pridelá, je več ko dvakrat več vredno memo tega kar obertnija in kupčija dodelate; kmetovavci plačajo največ davka in dajo največ sinov v vojaški stan; kmetijstvo daja ljudem dober kup kruh, obertnii sirovo blago, kupčii pa kupčijskih reči na cente.

Kmetovavec ima v svojih opravlilih najbolj učilnico za izrejo poštenega človeka; vsaki dan se vojskuje z vremenom in podnebjem; v ti vojski čuti roko Vsegamogočnega in mu je udan. Če vse omahuje v državnih prekucijah, kmetovavec se najstanovitniše derži svojih šeg in naprav. Kdor zaupa kmetovavcu, ne zida na pesek!

To kar je srednji vek nekđaj osnoval, je ostarelo v teku časa. Novi časi terjajo nove naprave. Pa te naprave se morajo naravno izcimiti; zato naj kmetovavec podá kmetovavcu roko; vsak narod naj varuje svoje narodne posebnosti, al čuti naj in dela naj kot ud velike družbe, ktero presvetli naš cesar modro in krepko pelje k vzajemnemu cilju in koncu.

Tako bomo zacelili rane, ki izvirajo še iz preteklih časov, — premagali nadloge, ki nas memogredé še tarejo, in srečno bomo dospeli zaželjeni cilj in konec. Avstrija je v viharjih skušen hrast; terdnih korenin in zdravega stebila visoko dviguje košato svojo oberšo!

Imenik tistih, kterim so bile v dunajski razstavi svetinje in pohvalne pisma podeljene.

Na Koroškem.

Sreberno veliko svetinjo je dobil:

gosp. grof Henkel Donnersmark iz Vošperga za goveda Mariahofniškega rodú.

Sreberno malo svetinjo so prejeli:

samostan pri st. Pavlu v labudski dolini za telico Mariahofniškega rodú,

gospá grofinja Henkel-Donnersmarkova iz Vošperga za škocijske pute in peteline, gosp. vitez Moro v Celovcu za brošč, c. k. kmetijska družba za blago domačega hišnega orodja.

Bronasto veliko svetinjo je dobila:

c. k. kmetijska družba za gojzdnarske reči in za modele,

Bronasto malo svetinjo sta dobila:

gosp. Sporer, nadgojzdnar v Pliberku za dendromér, c. k. kmetijska družba za černo posódo in mnogoverstne živivne stvari.

Pohvalne pisma so prejeli:

gospá grofinja Henkel-Donnersmarkova iz Vošperga za 4 krave Pustertalskega rodú, gosp. vitez Moro Fr. iz Celovca za hmelj, gosp. Winkler iz Celovca za hmelj, c. k. kmetijska družba za encijan, gosp. vitez Moro iz Celovca za verbovník, gosp. vitez Moro iz Celovca za riček, gosp. vitez Moro iz Maieregg-a za kmetijske pridelke, c. k. kmetijska družba za špirit, gosp. Strohmer iz Celovca za predivo, c. k. kmetijska družba za blago hišnega orodja, gosp. grof Henkel Donnersmark iz Vošperga za plug.

Nekaj od Rojnic.

V zadnjem listu „Novic“ so gosp. Terstenjak željo izustili, „ako kdo o Rojenicah kaj povedati vé, naj oznani.“ Kar sem v mladosti od starih ljudi slišal, naj, da v pozabo ne gré, če tudi je majhne vrednosti, za spomin zapisem.

Rojnice ali Rojenice še dandanašnji po kmetih za prerokinje imajo, ktere so v nekdanjih časih pri rojstvu človeka osojo prerokovale. Ob rojstvu človeka so prišle pred okno — ponoči — in novrojencu napovedale, kakošen da bo začetek, osredje in konec njegovega življenja; bode srečen ali nesrečen. — Ravno takega poména so tudi Šembilje bile. Kakošen razloček pa so med Šembiljami in Rojnicami ljudje delali, ne vé m prav povedati. Šembilje so za prerokinje imeli, Rojnice pa za une boginje, ktere Rimci „Parce“ imenujejo, ki so z rojstvom, življenjem in smertjo človeka opraviti imele, to je, nitko človeškega življenja predle, in kadar je sod — Perpetuum mobile — ki je listke vsakega človeka vedno pretresal — iz sebe vergel, so Rojnice nitko odstrigle in po življenji je bilo tistega človeka.

Eno povedko starih časov naj tukaj oznamim; kdor pa o tem kaj več povedati vé, je prošén, naj nam v „Novice“ pošlje, da bomo stare národne reči zabljivosti odteli.

„Nekdaj je bil pri neki prav bogati kmetijski hiši dolgozaželjeni sinček rojen v jako veselje staršem. Komaj rojen, že pride Rojnica, in v veliko žalost veselih staršev osojo rojenega sina napové, rekoč: „Ljubi starši, ne bodite zavoljo rojstva svojega sinčka preveč veseli, ker konec njegovega življenja se bo žalostno stekel: on bo še v svoji mladosti v vodi utonil in vam neizrečeno žalost naklonil.“ Rojnica to izrekši, spod okna zgine, da ni sledú ne tirú kam. Fantovi starši niso od tistega hipa nobenega veselja več nad svojim sinom imeli, tako, da je fantič pri neki priliki starše lepo pobaral: kaj je nek to, da pri družih starših vidim, kakošno veselje nad svojimi otroci imajo, pri vas pa, kader me pogledate, vselaj solze v očéh vidim. Povejte mi, ljubi starši, kaj mora vzrok tega biti. Starši si niso upali od Rojnice mu prerokovane osoje razodeti. Naposled vendar, ker sin vpraševati ne prejenja, mu naposled vzrok svojih solz in žalosti razodenejo. To razodenje staršev je sina grozno poterlo. Naposled mu pri spovedi na misel pride, povedati svojo osojo. Spovednik mu tole za celi čas živ-

ljenja naložé, namreč: kaderkoli bo zjutraj, opoldan in na večer k angeljskemu češčenju zvonilo, naj na mestu poklekne, in tako vselej klečé moli angeljsko češčenje. In glej zgodilo se je, da enkrat mladeneč proti večernem mraku meh žita v malen nese, in ko dospé do malinske bervi, k angeljskemu češčenju zaklenka, in v hipu po povelji spovednika poklekne in moli pobožno angeljsko češčenje. Nekako pri sredi molitve se močna berv, ki je že nad vodénim prepadom bila, dognila, da se zverne in treši v globočino vode, in glas iz burkane vode pride: „Ura in čas je prišel, človeka pa ni.“

J. M.

Naše slovstvo.

Spisal Matija Majar.

(Dalje.)

Serblji su naj ljudnatejše pleme jugoslavenko, njih slovstvo naj krepkejše, njih jezik jasen i lehkoraumljiv, oni su jedro naroda jugoslavenkoga: oni naj pišu po serbsko, samo slédeča da bi po malo popravili:

debeli jer (ѣ), pisme izlišno, da bi izostavili, kakor ga je izostavil Vuk Štefanović i mnogi drugi Serblji, kteri ga samo nekada, kao v „Dnevniku“ i v „Sedmici“, kakor po nekóm staróm običaju privešuju;

mali jerič (ѣ) da bi pisali i tiskali, kakor posebno pisme, po sebi, pa ne kovali ga v jedno pisme s pismeni n, l, d, t. V tem smo drugih misel od Vuka Štefanovića; po pismenima l, n, stoji v „Dnevniku“ i „Sedmici“ vsigda lépo po sebi;

j, pisme neobhodno potrebno, da bi vpeljali; glas toga pismena Serblji imaju, kakor vsi Slaveni; podoba, znak jim pa manjka, zato pišu slovke (silabe) ja, je, ji, ju s složenimi v latini neznanimi pismeni. Vuk Štefanović je j upejljal i take mnogim drugim Serbljem se zdi to pismo potrešno. J. Zaharijević v Bělomgradu piše v svojoj gramatiki na strani 8: „vidi se, da se j ili primiti ili napraviti mora, pa će se iz i azbukovica onda skratiti moći“;

h da bi pravilno pisali: hrana, prah, kožuh, muha, grěh, pa ne izpuščali ali izmenjali ga pišuć: rana, pra, kožu; muva, grej;

da bi sklone imen v pluralu poravnali, kakor ima jezik staroslavenski, česki, poljski i naš slovenski:

gen. jelenov,	dat. jelenom,	loc. pri jelenih,	soc. s jeleni;
mečev,	mečem,	„ mečih,	„ meči;
sel,	selom,	„ selih,	„ seli;
polj,	poljem,	„ polji,	„ polji;
rib,	ribam,	„ ribah,	„ ribami.

Serbljem sta se pomešala med seboj dual i plural, pa sopet pojedini skloni med seboj, oni pišu: gen. jelenah, mečevah, selah . . . dat. loc. i soc. jelenama, seloma . . .

Poslédnič da bi ne terjali od Horvatov i Slovincov, da bi sada v jeden mah i pri toj priči pisali čisto po serbski; to ne može biti i nemoguća se ne smeju terjati: nego dosta je, da se samo po malo pa doslédno jeden drugomu bližamo, po malo se budemo bližje upoznali i bėseda se nam bude onda ugladila.

Bulgari pod težkim jarmom turškim jedva (kumej) svoje telesno življenje ohraniti mogu, za duševno i književno mogu malo dělati, zato se sada ne more mnogo govoriti o njih književnoj slogi — pride čas i prisějalo bude solnce tudi njim v rodovitnih krajih okolo pogorja Balkana. — Bulgarsko narěčje bude onda se sblížalo serbsčini i bude s njoj splavalo v jedno. Drugače še biti ne more — poarabil ali pogerčil se govor bulgarski gotovo ne bude. Slovnisko (lexikalno) je med serbskim i bulgarskim narěčjem vrlo mala razlika, velika prevelika vendar gramatikalno, ker je bulgarsčina izgubila skoro vse kose sklone (casus obliquos); — čto je bulgarsčina nekada zgubila, može si sopet od serbsčine si nekada izposuditi. Ako bi Bulgari tako pisali, kakor smo lěta 1855 v carigradskom „Věstniku“